

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET JELIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 57856/11)

PRESUDA

STRASBOURG,

12. lipnja 2014.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenim u članku 44. § 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Jelić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Isabelle Berro-Lefèvre, *predsjednica*,
Elisabeth Steiner,
Khanlar Hajiyeu,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Ksenija Turković,
Dmitry Dedov, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost, održanog 20. svibnja 2014., donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 57856/11) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatska državljanka, gđa Ana Jelić („podnositeljica“) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 30. kolovoza 2011.

2. Podnositeljicu je zastupao g. L. Šušak, odvjetnik iz Zagreba. Hrvatsku vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljica posebice tvrdi da nisu bile ispunjene postupovne obveze tužene države iz članaka 2. i 14. Konvencije i da nije imala djelotvoran pravni lijek u tom smislu, kako to zahtijeva članak 13. Konvencije.

4. Dana 30. listopada 2012. o zahtjevu je obaviještena Vlada.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositeljica je rođena 1934. godine i živi u Sisku.

A. Ubojstvo supruga podnositeljice i istraga

6. Prema navodima podnositeljice, dana 15. studenoga 1991. oko 21:45 sati, petorica muškaraca u maskirnim uniformama i s fantomkama na glavi ušli su u njihovu kuću u Sisku i odveli njezinog supruga, Vasu Jelića, koji je

bio srpskog etničkog podrijetla. Svih petoro muškaraca imali su vatreno oružje. O događaju je istu večer obavijestila policiju.

7. Dana 19. studenoga 1991. sisačka policija obavila je obavijesni razgovor sa stanovitim B.S., koji je rekao da su 15. studenoga 1991. četvorica muškaraca u maskirnim uniformama i s fantomkama na glavi ušli u njegov stan i odveli ga u kamion, gdje su mu zavezali ruke i stavili povez preko očiju. Ubrzo nakon toga doveli su još jednu osobu u teretno vozilo i prevezli ih u nepoznatu zgradu. Tamo su ga muškarci ispitivali, nakon čega su ga odvezli na drugo mjesto gdje su ga pustili. Kasnije je saznao da je druga osoba, koja je bila odvedena s njime, bio Vaso Jelić.

8. Dana 9. veljače 1992. tijelo Vase Jelića pronađeno je na obali rijeke Kupe u Sisku. Obdukcijom koja je bila obavljena 10. veljače 1992. utvrđeno je da je bio ustrijeljen.

9. Dana 10. veljače 1992. podnositeljica je saznala da je tijelo njezina supruga pronađeno u Sisku, na obali rijeke Kupe.

10. Dana 3. travnja 1992. sisačka policija podnijela je kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku protiv nepoznate osobe ili nepoznatih osoba zbog ubojstva Vase Jelića.

11. Čini se da u razdoblju od 1992. do rujna 1999. godine nisu provedene daljnje istražne radnje vezano uz smrt Vase Jelića.

12. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda osnovalo je 1996. godine Prijelaznu upravu Ujedinjenih naroda za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem ("UNTAES"). Dana 15. siječnja 1998. okončan je mandat UNTAES-a i započeo je prijenos vlasti na hrvatska tijela vlasti.

13. Dana 10. rujna 1999. Policijska uprava sisačko-moslavačka, Odjel kriminalističke policije, Odsjek za suzbijanje terorizma, (u daljnjem tekstu "Odsjek za suzbijanje terorizma PU sisačko-moslavačke"), obavio je obavijesni razgovor sa stanovitim S.K. On je rekao da je prikupljao informacije o ubojstvima osoba srpskog etničkog podrijetla na području Siska i okolice. Prema njegovim saznanjima, pedeset četvoro Srba ubijeno je u Sisku te još dvadeset devet u Kinjačkoj, selu u blizini Siska, svi u razdoblju između 1991. i 1992. godine. Pored toga, oko pet stotina osoba srpskog podrijetla evidentirano je nestalima. S.K. je također rekao da je čuo kako je Đ.B., u to vrijeme načelnik sisačke policije, bio iznenađen time što je S.B. bio ubijen, iako on nije bio na popisu za likvidaciju.

14. Dana 8. prosinca 2000. Odsjek za suzbijanje terorizma PU sisačko-moslavačke obavio je obavijesni razgovor s podnositeljicom. Ponovila je da su 15. studenoga 1991. u 21:45 sati petorica muškaraca u maskirnim uniformama i s fantomkama na glavi ušli u njihovu kuću i odveli njezinog supruga. Svih petoro muškaraca imali su vatreno oružje. Nadalje je ponovila da je o cijelom događaju istu večer obavijestila policiju.

15. Dana 9. siječnja 2001. Odsjek za suzbijanje terorizma PU sisačko-moslavačke ponovno je obavio razgovor s B.S. (vidi stavak 7. ove presude),

a 12. siječnja 2001. ispitao je liječnika koji je 10. veljače 1992. obavio obdukciju na tijelu Vase Jelića.

16. Dana 25. siječnja 2001. Odsjek za suzbijanje terorizma PU sisačko-moslavačke obavio je razgovor s M.Lj. i Mi.Lj., koji su u to vrijeme živjeli s obitelji Jelić; oni su potvrdili izjavu koju je dala podnositeljica.

17. Dana 24. prosinca 2002. istražni sudac Županijskog suda u Sisku saslušao je svjedoka M.M. koji je rekao da je 1991. godine bio pripadnik pričuvnih snaga policije. Jedne noći vozio se u automobilu s trojicom svojih kolega (identificirao ih je nadimcima) kada su primijetili teretno vozilo parkirano na ulici i nekoliko muškaraca u maskirnim uniformama kako stoje oko njega. M.M. i njegovi kolege upitali su te muškarce što se događa, a oni su im odgovorili da su došli "pretražiti kuću Srbina koji ima neko lovačko oružje". Jedan od muškaraca skinuo je svoju fantomku s glave te ga je M.M. prepoznao kao [A.]H. Također je vidio stariju ženu kako plače i nariče, te kako traži od muškaraca da puste muškarca kojeg su vodili sa sobom. M.M. i njegovi prijatelji nakon toga su se odvezli. Kasnije je čuo da je muškarac koji je bio odveden bio Vaso Jelić; on je bio odveden u Jodno, lječilište u kojem su u to vrijeme bile smještene hrvatske snage, a nalazilo se nasuprot tvornice Siscia. Tu je informaciju dobio od osobe pod imenom G., koja mu je također rekla da je Vaso Jelić bio likvidiran i bačen u rijeku Kupu.

18. M.M. je nadalje pojasnio da je jedne noći primijetio da je nekoliko osoba držano u WC-u vojarne ZNG-a u blizini Siska, gdje je on bio smješten. Pokraj WC-a vidio je tri tijela pokrivena dekom. Upitao je neke svoje kolege da ga prevezu u svom teretnom vozilu od vojarne do Siska. Prije nego što su došli do Siska oni su se zaustavili i bacili tri tijela prekrivena dekom u rupu. Kasnije se u Sisku susreo sa svim muškarcima koji su s njime bili u teretnom vozilu, ali nije znao njihova imena. Rečeno mu je da o tome nikome ne govori.

19. Konačno, M.M. je rekao kako je u nekoliko navrata vidio da je policija dovodila gole osobe u vojarnu ZNG-a, a ponekad je čuo vriskove iz baraka.

20. Dana 26. ožujka 2003. sisačka policija obavila je razgovor s anonimnim svjedokom koji je dao informacije o ubojstvima osoba srpskog podrijetla na području Siska tijekom 1991. i 1992. godine. Rekao je da su se uhićenja i ubojstva osoba srpskog etničkog podrijetla provodila prema nalogu Đ.B., načelnika sisačke policije, koji je imao popis osoba za uhićenje i likvidaciju. Njegov glavni pomoćnik bio je njegov zamjenik, V.M. Motiv za uhićenja često je bilo ostvarenje materijalne koristi. Pojedinci o kojima je riječ prvo su bili označeni poticateljima neprijateljskih aktivnosti i članovima Srpske demokratske stranke i nakon što su bili uhićeni, iz kuća su im oduzete sve dragocjenosti koje su potom prodavane. Novac su dijelili V.M. i Đ.B.

21. Što se tiče uhićenja Vase Jelića, svjedok je identificirao M.M. kao jednu od osoba koje su bile umiješane. Rekao je da je Vaso Jelić prvo bio

odveden u policijsku stanicu, a nakon toga u Jodno. Nakon toga odveden je u vojarnu ZNG-a gdje je i ubijen. Jedna od osoba koja je uhitila Vasu Jelića bio je A.H., koji ga je i ubio.

22. Svjedok je dodao da je spreman o tim događajima svjedočiti pred sudom.

23. Dana 19. svibnja 2003. Županijsko državno odvjetništvo u Sisku obavilo je razgovor s još jednim anonimnim svjedokom. Rekao je da se početkom 1991. pridružio hrvatskoj vojsci, i to Uredu za obranu Sisak. Dodijeljen je pričuvnim postrojbama Policijske uprave sisačko-moslavačke, na čelu koje je bio Đ.B., a njegov zamjenik bio je V.M. Postrojbu kojoj se svjedok pridružio vodio je Ma.M. Svjedok je imenovao nekoliko svojih kolega. Đ.B., V.M. i pokojni J.B. napravili su popis osoba koje treba uhititi i dovesti u Prvu policijsku postaju, te su u tu svrhu izdane naredbe. A.H. je gotovo uvijek bio prisutan kada su izdavane naredbe za uhićenja. Članovima pričuvnih postrojbi dane su srpske zastave sa četiri slova C, značke i kartice koje je navodno izdala Srpska demokratska stranka i potvrde koje je ta stranka izdavala, a kojima se davalo priznanje za doprinos njezinom širenju na okupiranim teritorijima; ti su se predmeti trebali podmetati u kuće Srba na sisačkom području kako bi mogli poslužiti kao dokazi neprijateljske aktivnosti.

24. Naveo je da su žrtve bile uhićivane u svojim domovima i da se uvijek oduzimao novac, zlato i druge dragocjenosti. Žrtve su prvo odvođene u policijsku postaju, nakon toga u Jodno, a kasnije u vojarnu ZNG-a, gdje su bili skidani do gola i ubijani.

25. Rekao je da je osobno sudjelovao u uhićenju Vase Jelića i da je iz njegove kuće također oduzeto lovačko oružje.

26. Dana 29. srpnja 2005. Državno odvjetništvo objavilo je dokument o istragama ubojstava civila između 1991. i 1995. godine. Dokument je upućen županijskim državnim odvjetništvima od kojih je zatraženo da ispituju sve do tada prikupljene informacije o ubojstvima civila u tom razdoblju i da svoje aktivnosti usmjere na pronalaženje počinitelja i prikupljanje relevantnih dokaza u cilju pokretanja kaznenih postupaka.

27. Dana 29. svibnja 2006. Policijska uprava sisačko-moslavačka, Ured načelnika, obavila je razgovor sa stanovitim A.R., bivšim pripadnikom policije, koji je rekao da će obavijestiti medije o svemu što zna o ubojstvima Srba i miniranju njihovih kuća tijekom rata u Hrvatskoj te da će svjedočiti protiv Đ.B., bivšeg načelnika Policijske uprave sisačko-moslavačke za vrijeme rata, ako se ne ispune njegovi zahtjevi za izmjenama njegovog "ratnog puta". Dodao je da je izvršavao naređenja, kao i mnogi drugi, i da zna tko je što naređivao u Jodnom i što se događalo tamo i na drugim lokacijama u Sisku i okolici.

28. Dana 9. listopada 2008. Državno odvjetništvo izdalo je napatuk županijskim državnim odvjetništvima za provedbu Krivičnog zakona i Zakona o kaznenom postupku, u kojem je naznačilo da su nadzorom

njihovog rada utvrđena dva glavna problema: moguća pristranost osoba uključenih u postupke koji su u tijeku s obzirom na etničku pripadnost žrtava ili počinitelja; i problem suđenja u odsutnosti (*in absentia*). Naputcima su se tražile nepristrane istrage svih ratnih zločina, neovisno o etničkoj pripadnosti umiješanih osoba, bilo da su one žrtve ili počinitelji, te je u vezi s tim stavljen naglasak na obveze onih koji rade u državnom odvjetništvu.

29. Dana 24. ožujka 2009. Policijska uprava sisačko-moslavačka, Odjel kriminalističke policije, Odsjek ratnih zločina, (u daljnjem tekstu "Odsjek ratnih zločina PU sisačko-moslavačke"), poslao je oružje koje je pripadalo A.H. i metak izvađen iz tijela Vase Jelića na balističko vještačenje. Nalaz i mišljenje od 30. travnja 2009. pokazalo je da se oni ne podudaraju.

30. Dana 23. kolovoza 2010. Odjel kriminalističke policije PU sisačko-moslavačke dostavio je nalaz i mišljenje Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku, obavještavajući ga da su proveli analizu službenih dokumenata Odjela te da su pronašli dokumente o uhićenju i ubojstvu niza civila. U pogledu Vase Jelića navedeno je da je njegovo mrtvo tijelo pronađeno 9. veljače 1992. na obali rijeke Kupe u Sisku.

31. Dana 28. ožujka 2011. Odjel kriminalističke policije PU sisačko-moslavačke obavio je razgovor s M.Mi., koji je bio predsjednik Zajednice općina Sisak tijekom rata i koji je identificirao zapovjednika postrojbi hrvatske vojske stacioniranih u Jodnom 1991. godine.

B. Postupak po optužnici

32. Dana 20. lipnja 2011. Policijska uprava sisačko-moslavačka podnijela je kaznenu prijavu protiv Đ.B., V.M. i D.B., optužujući ih za ratne zločine protiv civilnog stanovništva. U to je bilo uključeno i ubojstvo supruga podnositeljice. Istoga su dana uhićeni Đ.B., načelnik Policijske uprave sisačko-moslavačke 1991. i 1992. godine, V.M., zapovjednik policijskih snaga na širem području Siska i Banovine 1991. i 1992. godine i zamjenik načelnika Policijske uprave sisačko-moslavačke, te D.B., pripadnik "Vukova", postrojbe hrvatske vojske.

33. Istraga je otvorena neutvrđenog datuma, a 13. srpnja 2011. Đ.B. je preminuo.

34. Dana 16. prosinca 2011. Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku podiglo je optužnicu protiv V.M. i D.B. kod Županijskog suda u Osijeku, u kojoj se navodi da su bili zapovjednici postrojbe čiji su nepoznati pripadnici počinili niz zločina protiv civilnog stanovništva u razdoblju između srpnja 1991. i lipnja 1992. godine, uključujući ubojstvo supruga podnositeljice. Optuženi su za ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

35. Dana 9. prosinca 2013. donesena je prvostupanjska presuda. V.M. je proglašen krivim za ratne zločine protiv civilnog stanovništva na način da je kao "zapovjednik policijskih snaga na širem području Siska i Banovine" i

"zamjenik načelnika sisačke policije", dozvolio ubojstva osoba srpske nacionalnosti i propustio poduzeti odgovarajuće mjere radi sprječavanja tih ubojstava. Mjerodavni dio presude koji se odnosi na supruga podnositeljice glasi:

"uvečer 15. studenoga 1991. u Sisku, skupina neidentificiranih naoružanih pripadnika sisačke policije, odjevenih u maskirne uniforme i fantomke ... došla je do doma Vase Jelića i pod prijetnjom oružja svezala mu ruke i stavila povez preko očiju te ga nakon toga odvezla na nepoznatu lokaciju u Sisku ... te ga usmrtila vatrenim oružjem ... [Nj]jegovo tijelo, pogođeno sa sedam hitaca u glavu, prsa i lijevu ruku, pronađeno je 9. veljače 1992. na lijevoj obali rijeke Kupe u blizini Starog grada u Sisku."

V.M. je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam godina. D.B. je oslobođen svih optužbi.

C. Građanski postupak

36. Dana 28. veljače 2003. podnositeljica je podnijela tužbu protiv države pred Općinskim sudom u Sisku, tražeći naknadu štete za smrt supruga. Tužbeni je zahtjev odbijen 6. prosinca 2005., a takvu su presudu potvrdili Županijski sud u Sisku 22. ožujka 2007. i Vrhovni sud Republike Hrvatske 23. prosinca 2008. Nacionalni su sudovi utvrdili da je tužbeni zahtjev podnesen nakon proteka zakonskog zastarnog roka.

37. Naknadna ustavna tužba koju je podnositeljica podnijela, odbijena je 17. veljače 2011.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I IZVJEŠĆA

38. Članak 21. Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000 i 28/2001) glasi kako slijedi:

„Svako ljudsko biće ima pravo na život.

...“

39. Člankom 34. Krivičnog zakona ("Narodne novine" br. 25/1977, 50/1978, 25/1984, 52/1987, 43/1989, 8/1990, 8/1991 i 53/1991), za ubojstvo je propisana zatvorska kazna od najmanje pet godina. Kvalificirano ubojstvo kažnjava se zatvorskom kaznom od najviše dvadeset godina.

40. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku ("Narodne novine", br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002), glase:

Članak 174. stavak 2.

"Da bi mogao ... odlučiti hoće li tražiti istragu ... državni će odvjetnik zahtijevati od redarstvenih vlasti da prikupe potrebne obavijesti i poduzmu druge mjere radi otkrivanja kaznenog djela [o kojem je riječ] i počinitelja ..."

Članak 177.

"Ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, redarstvene vlasti dužne su poduzeti potrebne mjere da se pronađe počinitelj kaznenog djela ... te da prikupе sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog postupka ..."

Članak 187.

(1) Istraga se pokreće protiv određene osobe kad postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo.

(2) U istrazi će se prikupiti dokazi i podaci koji su potrebni da bi se moglo odlučiti hoće li se podignuti optužnica ili obustaviti postupak ..."

41. Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2012. godini, podneseno Saboru u rujnu 2013., navodi da je u razdoblju između 1991. i 31. prosinca 2012. evidentirano 13 749 žrtava rata u Hrvatskoj, od kojih je 5 979 ubijeno. Dosad su hrvatska tijela otvorila istragu protiv 3 436 navodnih počinitelja kaznenih djela. Podignuto je 557 optužnica za kaznena djela povezana s ratom.

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO

42. Statut Međunarodnog kaznenog suda (članak 25.), Statut Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (članak 6.), kao i Statut Međunarodnog kaznenog suda za područje bivše Jugoslavije upućuju na individualnu kaznenu odgovornost. Članak 7. potonjeg glasi:

Individualna kaznena odgovornost

"1. Osoba koja je planirala, poticala, naredila, počinila ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje nekog od kaznenih djela navedenih u člancima 2. do 5. ovog Statuta snosi individualnu odgovornost za to kazneno djelo.

2. Nijedna optužena osoba, bilo da se radi o šefu države ili vlade ili o odgovornom državnom dužnosniku, ne može biti oslobođena kaznene odgovornosti niti joj se može ublažiti kazna na osnovu njezinog službenog položaja.

3. Ukoliko je neko od djela navedenih u člancima 2. do 5. ovog Statuta počinio podređeni, njegov nadređeni ne može biti oslobođen kaznene odgovornosti ako je znao ili je bilo razloga da zna da se podređeni sprema počinuti takva djela ili da ih je već počinio, a on nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni počinitelje.

4. Optužena osoba koja je postupala prema naređenju Vlade ili nadređenog ne može biti oslobođena kaznene odgovornosti, ali joj se to može uzeti u obzir kao osnov za ublažavanje kazne ako Međunarodni sud utvrdi da je to u interesu pravde."

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANKA 2. KONVENCIJE

43. Podnositeljica ističe prigovor da je njezin suprug ubijen i da to nije bilo u dovoljnoj mjeri istraženo. Poziva se na materijalne i postupovne aspekte članka 2. Konvencije, čiji mjerodavni dio propisuje:

"1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kazneno djelo za koje je ta kazna predviđena zakonom.

...“

A. Dopuštenost

1. *Tvrđnje stranaka*

44. Vlada tvrdi da podnositeljica nije iscrpila sva raspoloživa domaća pravna sredstva. Navodi da je podnositeljica mogla podnijeti pritužbu protiv pojedinih policijskih službenika ili djelatnika državnog odvjetništva koji su bili zaduženi za istragu vezano uz smrt njezinog supruga. Takva je pritužba mogla dovesti do pokretanja stegovnih postupaka. U pogledu zaštite od nezakonitog postupanja domaćih tijela, Vlada ističe da je podnositeljica mogla zatražiti naknadu štete od države u skladu sa Zakonom o sustavu državne uprave. Vlada tvrdi kako je utvrđeno da je takva kombinacija pravnih sredstava bila učinkovita u predmetu *D.J protiv Hrvatske* (br. 42418/10, 24. srpnja 2012.).

45. U svom odgovoru, podnositeljica navodi da su nadležne vlasti bile upoznate s ubojstvom njezina supruga najranije 1991. godine i da su imala obvezu provesti službenu istragu uz pomoć države. Pravna sredstva na koja se poziva Vlada nisu relevantna.

2. *Ocjena Suda*

46. Prije nego što se okrenemo pitanjima stranaka koja se odnose na iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava, Sud će prvo riješiti pitanje svoje vremenske nadležnosti.

(a) *Spojivost ratione temporis*

47. Sud napominje da se postavlja pitanje vremenske nadležnosti Suda, s obzirom na prigovore podnositeljice temeljem materijalnog i postupovnog aspekta članka 2. Konvencije.

(i) Materijalni aspekt

48. Sud ponavlja da odredbe Konvencije ne vežu ugovornu stranu u pogledu bilo koje činidbe ili činjenice koji su se dogodili ili bilo koje situacije koja je prestala postojati prije stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tu stranu; radi se o utvrđenom načelu u sudskoj praksi Suda koje se temelji na međunarodnom javnom pravu (vidi, između ostalih izvora, predmet *Šilih protiv Slovenije* [VV], br. 71463/01, § 140., 9. travnja 2009.).

49. U vezi s tim Sud prvo napominje da je Konvencija u odnosu na Hrvatsku stupila na snagu 5. studenoga 1997. Stoga su prigovori podnositeljice koji upućuju na odgovornost ugovorne strane za događaje nastale 1991. i 1992. godine izvan vremenske nadležnosti Suda.

50. Sud napominje da su supruga podnositeljice odveli muškarci u maskirnim uniformama dana 15. studenoga 1991. Njegovo je mrtvo tijelo pronađeno 9. veljače 1992. Navodna materijalna povreda članka 2. Konvencije stoga je nastala prije 5. studenoga 1997. kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku.

51. Iz toga slijedi da je prigovor temeljem materijalnog aspekta članka 2. Konvencije nespojiv *ratione temporis* s odredbama Konvencije u smislu članka 35. § 3. (a) i da ga stoga treba odbaciti na temelju članka 35. § 4.

(ii) Postupovni aspekt

52. U pogledu postupovne obveze iz članka 2. Konvencije, u svojoj presudi u predmetu *Šilih* (vidi predmet *Šilih*, naprijed citirano) Sud je pojasnio da postupovna obveza provedbe učinkovite istrage temeljem članka 2. predstavlja zasebnu i samostalnu obvezu ugovornih strana. Stoga je smatrao da je temeljem članka 2. Konvencije nastala neovisna obveza, koja može obvezivati državu čak i kada je do smrti došlo prije ključnog datuma (vidi, između ostalih, predmet *Šilih*, naprijed citirano, § 159.; predmet *Varnava i ostali protiv Turske* (VV), br. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 i 16073/90, § 147, ESLJP 2009; i predmet *Velcea i Mazăre protiv Rumunjske*, br. 64301/01, § 81, 1. prosinca 2009.). Kao što je Sud primijetio, postupovna obveza iz članka 2. obvezuje državu kroz cijelo vremensko razdoblje tijekom kojeg se od tijela vlasti razumno može očekivati da poduzmu mjere u cilju rasvjetljavanja okolnosti u kojima je došlo do smrti i utvrđivanja odgovornosti za tu smrt (vidi predmet *Šilih*, naprijed citirano, § 157.). U tom kontekstu potrebno je primijetiti da nema puno osnova za pretjerano propisivanje vezano uz obvezu da se istraže nezakonita ubojstva mnogo godina nakon što su se ona dogodila, budući da je javni interes da se provede kazneni progon i osude počinitelji čvrsto prihvaćen, osobito u kontekstu ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti (vidi predmet *Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 32457/04, § 69., 27. studenoga 2007.).

53. Sljedeći su kriteriji utvrđeni u predmetu *Šilih*:

"162. Prvo, jasno je da kad se smrt dogodi prije ključnog datuma, samo postupovna činjenja i/ili propusti nastali nakon tog datuma mogu biti u vremenskoj nadležnosti Suda.

163. Drugo, mora postojati bliska povezanost između smrti i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu kako bi postupovne obveze iz članka 2. imale učinak.

Stoga, značajan dio postupovnih mjera koje ova odredba traži - što uključuje ne samo djelotvornu istragu o smrti dotične osobe nego i pokretanje odgovarajućeg postupka u svrhu utvrđenja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost odgovornih osoba - mora biti poduzet ili je trebao biti poduzet nakon ključnog datuma.

Međutim, Sud neće isključiti da se ta veza u određenim okolnostima može temeljiti na potrebi da se na stvaran i djelotvoran način osigura zaštita jamstava i vrijednosti koje su podloga Konvenciji."

54. Ovi kriteriji, koji su bili utvrđeni u predmetu *Šilih*, kasnije su razrađeni u predmetu *Janowiec* (vidi predmet *Janowiec i ostali protiv Rusije* [VV], br. 55508/07 i 29520/09, 21. listopada 2013.) gdje je Sud presudio kako slijedi:

"(a) Postupovna činjenja i propusti u razdoblju nakon stupanja na snagu

142. Sud na početku ponavlja da postupovna obveza provođenja istrage iz članka 2. nije postupak ispravljanja navodne povrede prava na život do koje je možda došlo prije ključnog datuma. Navodna povreda postupovne obveze sastoji se u izostanku učinkovite istrage; postupovna obveza ima vlastito i zasebno područje primjene i neovisna je od materijalnog dijela članka 2. (vidi predmet *Varnava i ostali*, § 136., i predmet *Šilih*, § 159., oba naprijed citirana). U skladu s tim, vremenska nadležnost Suda proteže se na ona postupovna činjenja i propuste koji su se dogodili ili su se trebali dogoditi nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tu tuženu državu.

143. Sud nadalje smatra da se upućivanje na "postupovna činjenja" mora tumačiti u smislu koji je sadržan u postupovnoj obvezi iz članka 2. ili, ako je to slučaj, članka 3. Konvencije, dakle činidbe poduzete u okviru kaznenih, građanskih, upravnih ili stegovnih postupaka koji dovode do utvrđivanja i kažnjavanja odgovornih osoba ili određivanja naknade oštećenoj strani (vidi predmet *Labita protiv Italije* [VV], br. 26772/95, § 131., ESLJP 2000-IV, i predmet *McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 27. rujna 1995., § 161., Serija A br. 324). Ova definicija isključuje druge vrste istraga koje se mogu provoditi u različite druge svrhe, poput utvrđivanja povijesne istine.

144. Navođenje "propusta" odnosi se na situaciju kada istraga nije provedena ili su poduzete tek postupovne mjere manjeg značaja, ali gdje se ističe da je trebalo provesti djelotvornu istragu. Takva obveza na strani tijela vlasti da poduzmu istražne mjere može nastati kada na svjetlo dana izađe vjerojatna i vjerodostojna tvrdnja, dokaz ili obavijest koji su relevantni za utvrđivanje i eventualni kazneni progon ili kažnjavanje odgovornih osoba (vidi predmet *Gutiérrez Dorado i Dorado Ortiz protiv Španjolske* (odluka), br. 30141/09, §§ 39.-41., 27. ožujka 2012.; *Çakir i ostali protiv Cipra* (odluka), br. 7864/06, 29. travnja 2010.; i predmet *Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 32457/04, §§ 66.-72., 27. studenoga 2007.). Ako se nakon-stupanja na snagu Konvencije pojavi novi materijal i ako je dovoljno značajan i traži jamstvo provedbe novog kruga postupka, potrebno je da se Sud uvjeri da je tužena država propustila svoju postupovnu obvezu iz članka 2. na način koji je sukladan načelima

utvrđenim u sudskoj-praksi Suda. Međutim, ako se događaj koji je okidač nalazi izvan vremenske nadležnosti Suda, pronalazak novog materijala nakon ključnog datuma može uspostaviti novu obvezu provođenja istrage samo ako je prošao provjeru "bliske povezanosti" ili provjeru "konvencijskih vrijednosti", koji su raspravljeni u nastavku ove presude.

(b) Provjera "bliske povezanosti"

145. Prva rečenica stavka 163. presude u predmetu *Šilih* pretpostavlja da je postojanje "bliske povezanosti" između događaja koji predstavlja okidač i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu uvjet *sine qua non* kako bi postupovna obveza iz članka 2. proizvela učinak.

146. Sud smatra da je faktor vremena prvi i najbitniji pokazatelj "bliske" prirode povezanosti. Napominje, kako je to prethodno učinio u presudi *Vijeća*, da vrijeme proteklo između događaja koji predstavlja okidač i ključnog datuma mora biti razumno kratko da bi bilo u skladu sa standardom "bliske povezanosti". Iako ne postoje očiti pravni kriteriji prema kojima se može definirati apsolutno ograničenje trajanja tog vremenskog razdoblja, ono ne bi smjelo biti duže od deset godina (vidi, analogno, predmet *Varnava i ostali*, naprijed citirano, stavak 166., i predmet *Er i ostali protiv Turske*, br. 23016/04, §§ 59.-60., ESLJP 2012 (izvadci)). Čak i ako u izuzetnim okolnostima može biti opravdano produžiti ovo vremensko ograničenje dalje u prošlost, to je potrebno učiniti uz uvjet da su ispunjeni zahtjevi "konvencijskih vrijednosti".

147. Trajanje vremenskog razdoblja između događaja koji predstavlja okidač i ključnog datuma ipak samo po sebi nije odlučujuće za utvrđivanje je li povezanost "bliska". Kao što to naznačuje druga rečenica stavka 163. u presudi *Šilih*, povezanost se uspostavlja ako je veći dio istrage smrti proveden ili se trebao provesti nakon stupanja na snagu Konvencije. Ovo uključuje vođenje postupka radi utvrđivanja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost onih koji su za to odgovorni, kao i poduzimanje značajnog dijela postupovnih koraka koji su bili odlučujući za tijek istrage. Ovo je logična posljedica načela da se nadležnost Suda proširuje samo na postupovna činjenja i propuste koji nastaju nakon stupanja na snagu. Ako je pak veći dio postupka vođen, ili su najvažnije postupovne mjere provedene prije stupanja na snagu Konvencije, to može nepovratno potkopati mogućnost Suda da izvrši ukupnu ocjenu djelotvornosti istrage sa stajališta postupovnih zahtjeva iz članka 2. Konvencije.

148. Uzimajući u obzir prethodno navedeno, Sud nalazi da za potrebe utvrđivanja "bliske povezanosti" moraju biti zadovoljena oba kriterija: vremensko razdoblje između smrti kao događaja koji predstavlja okidač i stupanja na snagu Konvencije mora biti razumno kratko, a veći dio istrage mora biti proveden ili je trebao biti proveden nakon stupanja na snagu Konvencije.

(c) Provjera "konvencijskih vrijednosti"

149. Sud nadalje prihvaća da mogu postojati izuzetne situacije u kojima nije zadovoljen standard "bliske povezanosti" kako je prethodno navedeno, ali kada potreba da se osigura stvarna i učinkovita zaštita jamstava i vrijednosti koje su podloga Konvenciji čini dovoljan temelj za priznavanje postojanja povezanosti. Posljednja rečenica stavka 163. presude u predmetu *Šilih* ne isključuje takvu mogućnost, koja bi predstavljala iznimku od općeg pravila provjere "bliske povezanosti". U svim prethodno navedenim predmetima Sud je prihvatio postojanje "bliske povezanosti", jer je vrijeme proteklo između smrti i ključnog datuma bilo

razumno kratko, a značajan dio postupka vođen je nakon ključnog datuma. U svjetlu prethodno navedenog, ovaj je predmet prvi koji nedvojbeno spada u ovu drugu, izuzetnu, kategoriju. U skladu s tim, Sud mora utvrditi kriterij za primjenu provjere "konvencijskih vrijednosti".

150. Poput vijeća, veliko vijeće smatra da upućivanje na vrijednosti koje se nalaze u podlozi Konvencije znači da se može utvrditi da postoji tražena povezanost ako je događaj koji predstavlja okidač većih dimenzija od običnog kaznenog djela i predstavlja negaciju samih temelja Konvencije. To je slučaj kod teških kaznenih djela prema međunarodnom pravu, poput ratnih zločina, genocida ili zločina protiv čovječnosti, u skladu s definicijama koje su im pridali relevantni međunarodni instrumenti.

151. Grozna priroda i težina takvih zločina potakla je ugovorne strane Konvencije o neprimjenjivanju zakonskih ograničenja (o zastari) na ratne zločine i zločine protiv čovječnosti na postizanje sporazuma da takva djela ne mogu zastarjeti niti biti podložna bilo kakvim zakonskim ograničenjima u domaćem pravnom poretku. Sud ipak smatra da se klauzula o "konvencijskim vrijednostima" ne može primijeniti na događaje koji su se dogodili prije donošenja Konvencije, dana 4. studenoga 1950., jer je tek tada Konvencija počela postojati kao međunarodni sporazum o ljudskim pravima. Stoga ugovorna strana ne može biti odgovorna temeljem Konvencije, ako nije istražila čak i najteže zločine prema međunarodnom pravu, ukoliko su oni nastali prije njezinog donošenja. Iako je Sud osjetljiv na tvrdnju da su čak i u današnje vrijeme neke države uspješno osudile odgovorne za ratne zločine počinjene u Drugom svjetskom ratu, on naglašava temeljnu razliku između mogućnosti procesuiranja pojedinca za teško kazneno djelo prema međunarodnom pravu kada to okolnosti dozvoljavaju, od toga da za to postoji obveza prema Konvenciji."

55. Sud je prethodno razmotrio predmete u kojima se provodila određena istraga o smrtima o kojima je bila riječ, te su se vodili i relevantni sudski postupci radi naknade, kako prije, tako i nakon ključnog datuma (vidi, primjerice, predmet *Šilih*, naprijed citirano; predmet *Teren Aksakal protiv Turske*, br. 51967/99, ESLJP 2007-X (izvadci); predmet *Agache i ostali protiv Rumunjske*, br. 2712/02, 20. listopada 2009.; predmet *Velcea i Mazăre*, naprijed citirano; predmet *Şandru i drugi protiv Rumunjske*, br. 22465/03, 8. prosinca 2009.; i predmet *Tuna protiv Turske*, br. 22339/03, 19. siječnja 2010.). U takvim predmetima, nakon što je utvrdio da su pojedine mjere poduzete nakon ključnog datuma, Sud je ispitivao njihovu prirodu i važnost za postupovnu obvezu iz članka 2. kako bi ocijenio je li vremenski nadležan. U skladu s tim, u predmetu *Šilih*, bliska vremenska povezanost između smrti podnositeljeva sina i prihvatanja prava na pojedinačni zahtjev od strane Slovenije, kao i činjenica da je najvažniji dio građanskog i kaznenog postupka uslijedio nakon ključnog datuma, uspostavili su vremensku nadležnost suda u pogledu postupovne obveze iz članka 2. Konvencije (vidi predmet *Šilih*, naprijed citirano, §§ 164.-65.). Kod utvrđivanja da ima vremensku nadležnost u predmetima *Agache i ostali*, *Velcea i Mazăre* i *Tuna*, Sud je naglasio da su svi ili većina kaznenih i građanskih postupaka započeti i bili dovršeni nakon ključnog datuma i da su prigovori pred Sudom u svojoj biti povezani s tim postupcima (vidi predmet *Agache i ostali*, naprijed citirano, §§ 70.-72.; predmet *Velcea i*

Mazāre, naprijed citirano, § 86.-87.; i predmet *Tuna*, naprijed citirano, §§ 61.-62.).

56. Na temelju ovih načela, u ovom predmetu Sud smatra da je nakon ubojstva supruge podnositeljice nastala postupovna obveza koja je zahtijevala od tužene države da provede istragu te pronade i kazni počinitelje.

57. Sud napominje da je nakon smrti supruge podnositeljice policija poduzela određene korake 1991. i 1992. godine u cilju istraživanja okolnosti njegove smrti (vidi stavke 7.-10. ove presude). Nakon 1992. godine nadležne vlasti nisu poduzimale daljnje aktivnosti, sve do rujna 1999., kada je policija obavila razgovore s potencijalnim svjedocima. Između prosinca 2000. i ožujka 2011. policija je obavila razgovore s daljnjim potencijalnim svjedocima. Dana 20. lipnja 2011. podignuta je optužnica protiv tri osobe, a 9. prosinca 2013. donesena je prvostupanjska presuda u kaznenom postupku koji je pokrenut prema optužnici. Činjenično stanje predmeta stoga ukazuje da se značajan dio istrage i postupka po optužnici odvijao nakon što je Hrvatska ratificirala Konvenciju. Budući da je zadovoljena provjera "bliske povezanosti" koja je utvrđena u predmetu *Šilih*, nije potrebno ocjenjivati da li je primjenjiva i provjera "konvencijskih vrijednosti" iz predmeta *Janowiec*.

58. U svjetlu prethodno navedenog, Sud nalazi da navodno uplitanje u članak 2. u okviru njegovog postupovnog aspekta ulazi u vremensku nadležnost Suda i da je on stoga nadležan za ispitivanje tog dijela zahtjeva.

(b) Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

59. Sud ponavlja da pravilo o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava na koje upućuje članak 35. § 1. Konvencije obvezuje podnositelje da prvo iskoriste pravna sredstva koja su redovno dostupna i dovoljna u domaćem pravnom sustavu kako bi ostvarili zadovoljštinu za navodne povrede. Postojanje pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji nego i u praksi, bez čega ona neće biti dostupna i djelotvorna u mjeri u kojoj je to potrebno. Članak 35. § 1. također zahtijeva da prigovori koji se nakon toga namjeravaju istaknuti pred Sudom moraju prethodno biti istaknuti pred odgovarajućim domaćim tijelom, barem u svojem meritumu, te moraju biti u skladu s formalnim zahtjevima određenima domaćim pravom, time da se ne smije raditi o putu prema pravnim sredstvima koja nisu odgovarajuća ili nisu djelotvorna (vidi predmet *Aksoy protiv Turske*, 18. prosinca 1996., *Izvešća o presudama i odlukama 1996-VI*, §§ 51.-52.; predmet *Akdivar i ostali protiv Turske*, 16. rujna 1996., *Izvešća 1996-IV*, §§ 65.-67.; i predmet *Estamirov i ostali protiv Rusije*, br. 60272/00, § 73., 12. listopada 2006.).

60. Sud naglašava da se primjena pravila o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava mora primijeniti uz određeni stupanj fleksibilnosti i bez prekomjernog formalizma. Pored toga je prepoznao da pravilo o

iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava nije apsolutno niti se ono može automatski primijeniti; u svrhu provjere je li to pravilo poštovano, bitno je uzeti u obzir okolnosti pojedinačnog slučaja. To posebice znači da Sud mora realno uzeti u obzir ne samo postojanje formalnih pravnih sredstava u pravnom sustavu države ugovornice o kojoj se radi, već i opći kontekst u kojoj ta sredstva djeluju, kao i osobne okolnosti podnositelja. Nakon toga mora ispitati je li, u svim okolnostima slučaja, podnositelj učinio sve što se od njega ili nje razumno može očekivati kako bi iscrpio/la domaća pravna sredstva (vidi predmet *Akdivar i ostali*, naprijed citirano, § 69.; predmet *Aksoy*, naprijed citirano, §§ 53. i 54.; i predmet *Estamirov i ostali*, naprijed citirano, §74.).

61. U pogledu specifičnih značajki obveza države iz članka 2. Konvencije i zahtjeva za iscrpljivanjem domaćih pravnih sredstava, Sud ponavlja da u slučajevima kada postoji razlog za vjerovanje da je pojedinac preminuo u sumnjivim okolnostima, dužnost je države provesti učinkovitu službenu istragu. Ne može se ostaviti inicijativi srodnika da ulože formalni prigovor ili preuzmu odgovornost za vođenje istražnih postupaka (vidi predmet *Nachova i ostali protiv Bugarske* [VV], br. 43577/98 i 43579/98, § 111., ESLJP 2005-VII).

62. U ovom su predmetu tijela vlasti bila svjesna ubojstva supruga podnositeljice, budući da je policiji prijavljeno kako slijedi: nakon što je tijelo Vase Jelića pronađeno dana 9. veljače na obalama rijeke Kupe u Sisku, a obdukcija, kojom je utvrđeno da je isti ubijen vatrenim oružjem, obavljena je 10. veljače 1992., dana 3. travnja 1992. sisačka je policija podnijela kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku protiv nepoznate osobe ili nepoznatih osoba zbog ubojstva Vase Jelića.

63. Raspoložujući s obaviješću o prethodno navedenim informacijama, nadležne vlasti trebale su poduzeti korake kako bi se osigurala učinkovita primjena odredaba domaćeg kaznenog prava, čime bi se zadovoljili zahtjevi pozitivnih obveza države prema Konvenciji. Sud ne vidi kako bi se mogućnost podnošenja stegovne prijave protiv državnih službenika koji su bili uključeni u kazneni postupak u pogledu prigovora podnositeljice vezanih uz ubojstvo njezinog supruga, sama po sebi mogla smatrati da zadovoljava te zahtjeve. Prema tome, uzimajući u obzir obvezu državnih tijela da djeluju na vlastitu inicijativu u slučajevima smrti koje su se dogodile u sumnjivim okolnostima, Sud smatra da podnositeljica nije trebala podnijeti prijavu zbog povrede službene dužnosti protiv uključenih službenih osoba, kako je to sugerirala Vlada (vidi predmet *Remetin protiv Hrvatske*, br. 29525/10, §§ 73. i 74., 11. prosinca 2012.).

64. Vezano uz tvrdnju Vlade da je podnositeljica mogla tražiti naknadu štete od države u skladu sa Zakonom o državnoj upravi, Sud je u više navrata presudio da se postupovna obveza države iz članka 2. Konvencije, na provedbu temeljite, službene, učinkovite i brze istrage u slučajevima kada su osobe ubijene korištenjem sile, ne može zamijeniti isplatom

naknade štete. Sud potvrđuje da tužba radi naknade štete, bilo u cilju ostvarivanja zadovoljštine zbog smrti ili zbog povrede službene dužnosti u tijeku istrage, bez zaključaka kaznene istrage, ne daje mogućnost utvrđivanja identiteta počinitelja, a još manje utvrđivanja njihove odgovornosti. Pored toga, obveza države ugovornice iz članka 2. Konvencije da provede istragu koja može dovesti do utvrđivanja i kažnjavanja odgovornih osoba u slučaju napada sa smrtnim ishodom može biti iluzorna, ako bi se u odnosu na prigovore iz tog članka od podnositelja tražilo da iscrpi tužbu koja bi dovela tek do određivanja naknade štete (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Yaşa protiv Turske*, 2. rujna 1998., *Izvjješća* 1998-VI, § 74., i predmet *Isayeva i ostali protiv Rusije*, br. 57947/00, 57948/00 i 57949/00, § 149., 24. veljače 2005.

65. U pogledu Vladine tvrdnje da je Sud u svojoj presudi u predmetu *D.J. protiv Hrvatske* (naprijed citirano) utvrdio kako stegovna prijava protiv državnog službenika, zajedno s tužbom radi naknade štete, predstavlja učinkovito pravno sredstvo s obzirom na postupovni aspekt članka 2. Konvencije, Sud prvenstveno napominje da se predmet *D.J. protiv Hrvatske* odnosio na članak 3. Konvencije, na koji se privatna osoba pozivala vezano uz navodno silovanje. U tom je predmetu Sud smatrao da su nacionalna tijela na odgovarajući način riješila pitanje postupanja policije tijekom početnog stadija istrage u vezi navoda podnositeljice o silovanju i da je takva ocjena, zajedno s mogućnosti podnositeljice da radi toga traži naknadu štete od države, dokazala da u nacionalnom pravu postoji sustav za ispravljanje povrede u slučaju povrede službene dužnosti. Međutim, suprotno tvrdnji Vlade, Sud je nastavio isticati kako zahtjev za provođenjem učinkovite istrage time nije bio zadovoljen (vidi predmet *D.J. protiv Hrvatske*, naprijed citirano, §§ 94.-96.)

66. Suprotno prethodnim razmatranjima, Sud zaključuje da su relevantna nacionalna tijela imala saznanja o smrti supruga podnositeljice u sumnjivim okolnostima, zbog čega su trebali provesti učinkovitu službenu istragu na vlastitu inicijativu (vidi predmet *Matko protiv Slovenije*, br. 43393/98, § 95., 2. studenoga 2006.; predmet *Stojnšek protiv Slovenije*, br. 1926/03, § 79., 23. lipnja 2009.; i predmet *V.D. protiv Hrvatske*, br. 15526/10, § 51., 8. studenoga 2011.). Nacionalna tijela nisu mogla ostaviti srodnicima da na vlastitu inicijativu podnesu formalni prigovor ili da preuzmu odgovornost za provođenje istražnih postupaka (vidi, npr., *mutatis mutandis*, *İlhan protiv Turske* [VV], br. 22277/93, § 63., ESLJP 2000-VII; i predmet *Rod protiv Hrvatske* (odluka), 47024/06, 18. rujna 2008.; i predmet *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, br. 25965/04, § 232., ESLJP 2010. (izvadci)).

67. Iz toga proizlazi da prigovor Vlade mora biti odbačen.

(c) Zaključci o dopustivosti

68. Sud primjećuje da prigovor temeljem postupovnog aspekta članka 2. Konvencije nije očito neosnovan u smislu članka 35. § 3. (a) Konvencije.

Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

69. Vlada tvrdi da u ovom predmetu ne postoji povreda postupnog aspekta iz članka 2. Dalje navodi da je predmet o kojem je riječ bio izrazito složen i osjetljiv i da se optužnica koja je podignuta protiv V.M. i D.B. odnosila na trideset četiri žrtve. Glavni osumnjičeni u predmetu, Đ.B. i V.M., bili su na najvišim položajima u službi sve do 1999. što je sprečavalo istragu. Pored toga, jedna od specifičnih značajki istraga ratnih zločina bila je nedostatak materijalnih dokaza te je optužba u velikoj mjeri ovisila o iskazu svjedoka. Međutim, svjedoci često nisu bili voljni iskazivati zbog straha od osvete.

70. Nakon što je Hrvatska postala nezavisna država, državni se aparat sastojao od brojnih mladih i neiskusnih službenika koji nisu znali kako se postaviti u odnosu na ove ozbiljne probleme. U tim teškim okolnostima tijela vlasti su učinila sve što je bilo u njihovoj moći da se pronađu počinitelji i da ih se privede pravdi. Oni koji su davali naređenja za ubojstva optuženi su, a jedan od optuženih proglašen je krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam godina.

71. Podnositeljica tvrdi da je istraga smrti njezinog supruga do sada dala malo rezultata. Nitko od izravnih počinitelja nije optužen, iako su ih neki svjedoci identificirali. Optužnica Vlade odnosila se samo na one koji su davali naređenja. Rat je okončan prije otprilike osamnaest godina, te se opravdanje Vlade da su službenici bili mladi i neiskusni ne može prihvatiti.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

72. Sud ponavlja da se članak 2. smatra jednom od temeljnih odredaba od najveće važnosti u Konvenciji. U sebi sadrži jednu od osnovnih vrijednosti demokratskih društava koji čine Vijeće Europe. Cilj i svrha Konvencije kao instrumenta zaštite pojedinaca traže da se članak 2. tumači i primjenjuje na način da njegova jamstva budu praktična i učinkovita (vidi, između mnogih drugih izvora, predmet *Anguelova protiv Bugarske*, br. 38361/97, § 109., ESLJP 2002-IV)

73. Obveza zaštite prava na život iz članka 2. Konvencije, zajedno s općom obvezom države iz članka 1. Konvencije da "osigura svakoj osobi pod [svojom] jurisdikcijom prava i slobode određene Konvencijom", također podrazumijeva da treba postojati neki oblik djelotvorne službene

istrage kada su pojedinci ubijeni korištenjem sile (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *McCann i ostali*, naprijed citirano, § 161., i predmet *Kaya protiv Turske*, 19. veljače 1998., § 86., *Izvjješća* 1998-I). Bitna svrha takve istrage jest osigurati djelotvornu primjenu domaćih zakona kojima je zaštićeno pravo na život i, u predmetima koji se tiču državnih službenika ili tijela, osigurati njihovu odgovornost za smrti do kojih dođe pod njihovom odgovornošću. Takva istraga mora biti temeljita, neovisna, dostupna obitelji žrtve, provedena uz razumnu ažurnost i brzinu, djelotvorna u smislu da može dovesti do utvrđivanja je li sila koja je korištena u tim slučajevima u danim okolnostima bila opravdana ili ne ili je na drugi način bila nezakonita i treba omogućiti dovoljan element javnog nadzora nad istragom ili njezinim rezultatima (vidi predmet *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 24746/94, §§ 105.-09., ESLJP 2001-III (izvadci); predmet *Douglas-Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), br. 56413/00, 8. siječnja 2002.; predmet *Esmukhambetov i ostali protiv Rusije*, br. 23445/03, §§ 115.-18., 29. ožujka 2011.; i predmet *Umarova i ostali protiv Rusije*, br. 25654/08, §§ 84.-88., 31. srpnja 2012.).

74. Članak 2. nameće obvezu državi da osigura pravo na život donošenjem djelotvornih odredaba kaznenog-prava radi odvratanja od počinjenja kaznenih djela protiv osoba, podržanih sustavom za provedbu-zakona u cilju prevencije, suzbijanja i kažnjavanja povreda takvih odredaba (vidi predmet *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, § 115., 28. listopada 1998., *Izvjješća* 1998-VIII; predmet *Mastromatteo protiv Italije* [VV], br. 37703/97, §§ 67. i 89., ESLJP 2002-VIII; i predmet *Menson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), br. 47916/99, ESLJP 2003-V).

75. Pridržavanje postupovnih obveza države iz članka 2. traži od domaćeg pravnog sustava da dokaže svoju sposobnost provedbe kaznenog prava protiv onih koji su nezakonito oduzeli život drugome (vidi predmet *Nachova i ostali*, naprijed citirano, § 160.).

76. Također mora postojati implicitni zahtjev ažurnosti i razumne brzine u postupanju (vidi predmet *Yaşa*, naprijed citirano, §§ 102.-04., i predmet *Mahmut Kaya protiv Turske*, br. 22535/93, §§ 106.-07., ESLJP 2000-III). Sud ne podcjenjuje neporecivu složenost okolnosti ovog slučaja. Međutim, iako mogu postojati prepreke ili poteškoće koje sprječavaju napredak u određenoj situaciji, odgovarajući odgovor tijela vlasti kod istrage navoda o teškim povredama ljudskih prava, što je slučaj u ovom predmetu, općenito se može smatrati nužnim u cilju održavanja povjerenja javnosti u njihovu privrženost vladavini prava i sprečavanje svake pojave sprege ili toleriranja nezakonitih radnji (vidi predmet *El Masri protiv "Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije"* [VV], br. 39630/09, § 192., ESLJP 2012). Djelotvorna istraga koju zahtijeva članak 2. također služi za osiguranje djelotvorne provedbe domaćih zakona koji štite pravo na život, te u slučajevima koji uključuju državne službenike ili tijela, za osiguranje njihove odgovornosti za smrti nastale u okviru njihove odgovornosti (vidi,

između brojnih drugih izvora, predmet *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 28883/95, §§ 111. i 114., ESLJP 2001-III; i predmet *Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 46477/99, §§ 69. i 72., ESLJP 2002-II).

77. Zahtjevi iz članka 2. širi su od faze službene istrage u slučajevima kada to dovodi do pokretanja postupaka pred nacionalnim sudovima: postupak u cijelosti, uključujući suđenje, mora zadovoljavati zahtjeve pozitivne obveze na zaštitu života putem zakona. Iako ne postoji apsolutna obveza da svi kazneni progoni završe osudom ili određenom kaznom, nacionalni sudovi ni u kojem slučaju ne bi trebali biti spremni dozvoliti da kaznena djela koja se odnose na nasilne smrti prođu nekažnjeno (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Öneryıldız protiv Turske* [VV], br. 48939/99, § 96., ESLJP 2004-XII; predmet *Okkali protiv Turske*, br. 52067/99, § 65., ESLJP 2006-... (izvadci); i predmet *Türkmen protiv Turske*, br. 43124/98, § 51., 19. prosinca 2006.).

(b) Primjena ovih načela na ovaj predmet

78. Sud prvo primjećuje da je tvrdnja Vlade bila da je predmet bio vrlo složen i da se odnosio na trideset četiri žrtve te da se aparat hrvatske države na početku njezine nezavisnosti većinom sastojao od neiskusnih i mladih službenika koji se nisu znali nositi s tako teškom situacijom. Sud prihvaća da je slučaj doista složen i da postoje elementi koji upućuju na to da se odnosio na ciljana ubojstva srpskih civila od strane pripadnika hrvatske policije i vojske na sisačkom području kroz dulje vremensko razdoblje tijekom 1991. i 1992. godine (vidi stavke 7., 13., 17.-20. ove presude). Sud je svjestan da je ova situacija bila osjetljiva za državu koja je bila u ratu i također prihvaća da su tijekom rata i na početku državne neovisnosti državna tijela bila suočena s teškom situacijom, koja je bila dodatno otežana činjenicom, kako se čini, da su počinitelji kaznenih djela koja su predmet ovog zahtjeva bile iste one osobe kojima je povjerena dužnost zaštite građana od takvih kaznenih djela, provedbe prethodnih istraga i početnog utvrđivanja činjenica, i to neki visoko rangirani službenici sisačke policije. Činjenice predmeta doista upućuju na to da je sam načelnik te policijske uprave zajedno sa svojim zamjenicima bio poticatelj počinjenih zlodjela (vidi stavke 16., 19. i 20. ove presude).

79. U vezi s time Sud napominje da je Hrvatska proglasila svoju neovisnost 8. listopada 1991., a da su sva vojna djelovanja okončana u kolovozu 1995. U siječnju 1998. okončan je mandat UNTAES-a i započet je mirni prijenos vlasti na hrvatska tijela (vidi stavak 12. ove presude). Sud prihvaća da se određene odgode istrage ubojstava srpskih civila tijekom rata i poslijeratnog oporavka mogu pripisati ukupnoj situaciji u Hrvatskoj, poslijeratnoj državi koja je tek nedavno postala neovisna i kojoj je trebalo određeno vrijeme da organizira svoj državni aparat i da njezini službenici

steknu iskustvo. Sud također napominje da grad Sisak nikada nije bio okupiran i da je od hrvatske neovisnosti bio pod nadzorom hrvatskih vlasti.

80. Sud potvrđuje napore Državnog odvjetništva koje je u srpnju 2005. zatražilo od županijskih državnih odvjetništava da svoje aktivnosti usmjere na pronalaženje počinitelja i prikupljanje relevantnih informacija (vidi stavak 26. ove presude). Daljnja cjelovita mjera Državnog odvjetništva uslijedila je 2008. godine, kada je dalo napatuk županijskim državnim odvjetništvima da provode nepristranu istragu svih ratnih zločina, neovisno o etničkoj pripadnosti onih koji su sudjelovali (vidi stavak 28. ove presude). Sud također potvrđuje da su tijela kaznenog progona do 31. prosinca 2012. otvorila istragu protiv ukupno 3 436 navodnih počinitelja i da je doneseno 557 osuđujućih presuda (vidi stavak 41. ove presude).

81. U pogledu ubojstva supruga podnositeljice, Sud napominje da se ono dogodilo tijekom rata, neutvrđenog datuma između 15. studenoga 1991. i 9. veljače 1992. na području Siska. U travnju 1992. godine policija je podnijela kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku protiv nepoznate osobe ili nepoznatih osoba. Prema tome istraga je bila pokrenuta. U vezi s time, Sud na početku napominje da nema vremensku nadležnost za ispitivanje činjenica koje su se dogodile prije 5. studenoga 1997., kada je Hrvatska ratificirala Konvenciju. Stoga će on ispitati samo dio istrage koji je vođen nakon toga datuma.

82. Istraga je započela 1991. godine kada je suprug podnositeljice ubijen. Niti jedna od poduzetih mjera nije dovela do opipljivih rezultata, sve do 1999. godine kada je policija obavila razgovor sa S.K. On je dao neke naznake da je Đ.B., načelnik Policijske uprave sisačko-moslavačke, bio umiješan u uhićenja i ubojstva osoba srpskog podrijetla na sisačkom području (vidi stavak 13. ove presude).

83. Sud napominje da navodi Vlade kako je istraga bila spriječena činjenicom da su osobe, koje su kasnije identificirane kao glavni osumnjičeni, Đ.B. i V.M., imali rukovodeće položaju su sisačkoj policiji sve do 1999. godine. Iako je ova činjenica sigurno imala utjecaj na mogućnost otkrivanja okolnosti smrti supruga podnositeljice, kao i smrti ostalih srpskih civila likvidiranih na sisačkom području u istom vremenskom razdoblju i na isti način, to ne može opravdati kasnije manjkavosti u vođenju istrage.

84. Dana 4. prosinca 2002. M.M. je dao iskaz istražnom sucu Županijskog suda u Sisku, u kojem je imenovao nekoliko osoba navodno umiješanih u ubojstvo Srba, uključujući Vasu Jelića, na sisačkom području tijekom 1991. godine (vidi stavke 13., 14. i 15.). U ožujku i svibnju 2003. godine policija i tijela kaznenog progona uzela su izjave dvojice anonimnih svjedoka, pripadnika hrvatskih oružanih snaga, i to postrojbi koje su navodno bile umiješane u ubojstva Srba u Sisku i okolici, koji su detaljno opisali *modus operandi* uhićenja i ubojstva srpskih civila te su dali imena nekoliko osoba koje su navodno bile izravno umiješane, uključujući i osobe

koje su navodno izdavale naredbe za takva uhićenja i ubojstva, te ime osobe koja je navodno vatrenim oružjem usmrtila Vasu Jelića (vidi stavke 16.-21. ove presude).

85. Prema tome, nadležne vlasti su najkasnije 2003. godine raspolagale određenim informacijama koje su mogle dovesti do utvrđivanja izravnih počinitelja, kao i onih koji su naredili ubojstvo supruga podnositeljice. U vezi s tim Sud ponavlja da tamo gdje postoji vjerojatna ili vjerodostojna tvrdnja, dokaz ili obavijest koji su relevantni za pronalaženje i eventualni kazneni progon ili kažnjavanje počinitelja nezakonitog ubojstva, tijela vlasti imaju obvezu provesti daljnje istražne mjere (vidi predmet *Brecknell*, naprijed citirano, § 71.).

86. Iako nije sigurno bi li neka od informacija koje su dane tijelima kaznenog progona i policiji rezultirala osuđujućim presudama, od nacionalnih se tijela očekuje da istraže sve moguće tragove kako bi utvrdili okolnosti u kojima je osoba ubijena, u cilju ispunjenja svojih postupovnih obveza iz članka 2. Konvencije (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Gasyak i ostali protiv Turske*, br. 27872/03, stavak 60., 13. listopada 2009.; *Mižigárová protiv Slovačke*, br. 74832/01, § 93., 14. prosinca 2010.; i predmet *Dobriyeva i ostali protiv Rusije*, br. 18407/10, § 69., 19. prosinca 2013.).

87. Sud također napominje kako je u ovom predmetu prvostupanjski sud osudio jednu osobu, V.M., kao zapovjednika policijskih snaga na širem području Siska i Banovine i zamjenika načelnika Policijske uprave sisačko-moslavačke za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, jer je dozvolio ubojstva osoba srpskog podrijetla i nije poduzeo odgovarajuće mjere da spriječi takva ubojstva (vidi stavak 35. ove presude).

88. Ipak, osim odgovornosti nadređenih časnika, u predmetu o kojem je riječ postoji manjkavost koja potkopava djelotvornost istrage i koja se ne može otkloniti osuđujućim presudama samo protiv nadređenih. U kontekstu ratnih zločina potrebno je razlikovati odgovornost nadređenih osoba (zapovjednika) od odgovornosti njihovih podređenih. Kažnjavanje nadređenih zbog propusta u poduzimanju potrebnih i razumnih mjera u cilju sprječavanja ili kažnjavanja ratnih zločina koje su počinili njihovi podređeni, ne oslobađa podređene od njihove kaznene odgovornosti (vidi stavak 42. ove presude).

89. Tijekom istrage tri su svjedoka navela da je A.H. osobno vatrenim oružjem usmrtilo Vasu Jelića. Iako je s tim u vezi provedeno balističko vještačenje (vidi stavak 29. ove presude), to ne može osloboditi tijela državne vlasti odgovornosti za poduzimanje daljnjih mjera u cilju provjere izjava triju svjedoka. U situaciji kada su svjedoci, čija vjerodostojnost nije dovedena u pitanje i pri čemu su neki od njih bili svjedoci-očevici, tijelima vlasti otkrili imena mogućih počinitelja, očekivalo bi se od tijela kaznenog progona da poduzmu odgovarajuće korake kako bi se oni koji su za to odgovorni priveli pravdi. Međutim, čini se da su ti koraci nisu poduzeti.

90. U vezi s time Sud napominje da je među glavnim svrhama kažnjavanja retribucija, kao oblik pravde za žrtve i opće zastrašivanje usmjereno na prevenciju od novih povreda te očuvanje vladavine prava. Međutim, niti jedan od ovih ciljeva ne može se ostvariti ukoliko se navodni počinitelji ne privedu pravdi. Propust tijela vlasti da nastave s kaznenim progonom najvjerojatnijih izravnih počinitelja potkopava djelotvornost kaznenopravnog sustava čiji je cilj prevencija, suzbijanje i kažnjavanje nezakonitih ubojstava. Pridržavanje postupovnih obveza države iz članka 2. zahtijeva od domaćeg pravnog sustava da dokaže svoju sposobnost i volju za provođenjem odredaba kaznenog prava protiv onih koji su nezakonito oduzeli život drugome (vidi predmet *Nachova i ostali*, naprijed citirano, § 160.; i predmet *Ghimp i ostali protiv Republike Moldavije*, br. 32520/09, § 43., 30. listopada 2012.).

91. Na ovom mjestu Sud ponovo ističe zahtjev za ažurnosti i razumno brzinom postupanja, što se podrazumijeva u kontekstu djelotvornosti domaćih postupaka koji postoje u cilju rasvjetljavanja okolnosti smrti pojedinca (vidi predmet *Paul i Audrey Edwards*, naprijed citirano, § 72.; i § 73. ove presude). U ovom predmetu, istražne su mjere bile obilježene neobjašnjivim odugovlačenjima.

92. Sud je već presudio da čak i ako istraga na početku naiđe na određene objektivne poteškoće zbog rata i poslijeratne situacije, neaktivnost tijela vlasti kroz naknadno dulje razdoblje više se ne može opravdati (usporedi s predmetom *Agache i ostali*, naprijed citirano, § 80.; predmet *Šandru i ostali*, naprijed citirano, § 79.; i *Udruga "21. prosinac 1989." i ostali protiv Rumunjske*, br. 33810/07 i 18817/08, § 100., 24. svibnja 2011.).

93. Određena odugovlačenja između rujna 1999. i kolovoza 2010, zajedno s ukupnim trajanjem istrage, kompromitirala su djelotvornost istrage i nisu mogla drugo nego imati negativan utjecaj na mogućnost utvrđivanja istine.

94. Sud ne podcjenjuje nedvojbenu složenost ovog slučaja, koji se ne odnosi samo na izolirani događaj ubojstva supruga podnositeljice, već i na istragu i kazneni progon odgovornih za ubojstvo velikog broja drugih osoba na sisačkom području (vidi stavak 78. ove presude), a ne podcjenjuje niti broj predmeta ratnih zločina koje hrvatska tijela vlasti istovremeno vode (vidi stavak 41. ove presude). Ipak, Sud smatra da politički i socijalni utjecaji na koje se Vlada poziva sami po sebi ne mogu opravdati način na koji je vođena istraga, pri čemu tragovi koji su dani tijelima kaznenog progona u vezi s utvrđivanjem izravnih počinitelja nisu bili temeljito istraženi. Suprotno tome, njezina važnost za hrvatsko društvo, koja se sastoji u pravu niza žrtava i društva u širem smislu da sazna što se dogodilo, trebala je potaknuti domaća tijela na provođenje djelotvorne istrage koja bi obuhvatila ne samo one koji su imali zapovjednu odgovornost, već i izravne počinitelje, kako bi se spriječio nastanak privida tolerantnosti ili umiješanosti u nezakonite čine (usporedi s predmetom *Šandru i ostali*,

naprijed citirano; i *Udruga "21. prosinac 1989." i ostali, naprijed citirano, § 104.*)

95. Uzimajući u obzir prethodno navedeno, Sud smatra da su prethodno opisani nedostaci dovoljni za donošenje zaključka da nacionalna tijela nisu provela odgovarajuću i djelotvornu istragu okolnosti vezanih uz ubojstvo supruga podnositeljice. Stoga je sukladno tome došlo do povrede postupovne obveze iz članka 2. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. KONVENCIJE UZETOG ZAJEDNO S POSTUPOVNIM ASPEKTOM ČLANKA 2. KONVENCIJE

96. Podnositeljica prigovara da je njezin suprug bio uhićen i ubijen samo zbog toga što je bio srpskog etničkog podrijetla te da su nacionalna tijela propustila istražiti taj čimbenik, protivno članku 14. Konvencije koji glasi:

"Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost."

A. Dopuštenost

97. Sud smatra da je ovaj prigovor blisko povezan s prigovorom koji se odnosi na postupovni aspekt članka 2. Konvencije, te se stoga mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

98. Podnositeljica navodi da je njezin suprug ubijen isključivo zbog svog srpskog etničkog podrijetla. Tvrdi da je 1991. i 1992. godine na sisačkom području ubijeno stotinu trideset civila srpskog podrijetla. Ovaj čimbenik nije bio pravilno istražen.

99. Vlada smatra da je prigovor podnositeljice temeljem članka 14. u cijelosti nepotkrijepljen. Navodi da ništa u postupanju domaćih tijela ne upućuje na razliku u provođenju istrage o ubojstvu supruga podnositeljice zbog njegovog srpskog podrijetla, ili na nastojanje da se događaji prikriju u korist počinitelja.

100. Iako je ratni zločin možda bio motiviran etničkim podrijetlom žrtava, takav motiv nije niti bi mogao biti odlučujući čimbenik vezano uz provedbu istrage. Dana 29. srpnja 2005. Državno odvjetništvo objavilo je dokument o istragama o ubojstvima civila između 1991. i 1995. godine, a 9. listopada 2008. objavilo je naputke vezano uz provedbu kaznenih zakona

vezano uz ratne zločine. Prema mišljenju Vlade, u oba ova dokumenta Državno odvjetništvo odredilo je standarde državnim odvjetništvima na županijskoj razini za kazneno gonjenje ratnih zločina pri čemu ni na koji način nije radilo razliku između žrtava na temelju njihovog etničkog podrijetla. Statistički podaci kojima raspolaže Županijsko državno odvjetništvo u Sisku upućuju da je broj istraga koje se vode o ubojstvima Hrvata na sisačkom području tijekom rata veći od broja istraga koje se odnose na ubojstva Srba.

2. Ocjena Suda

101. Sud ponavlja da članak 14. nema samostalnu prirodu, već ima važnu ulogu u dopunjavanju drugih odredaba Konvencije i Protokola, budući da štiti pojedince koji se nalaze u sličnim okolnostima od bilo kojeg oblika diskriminacije u uživanju prava koja su im priznata u tim drugim odredbama. Kada se osoba poziva na materijalni članak Konvencije ili njezinih Protokola, bilo samostalno ili zajedno s člankom 14., a utvrđena je odvojena povreda materijalnog članka, Sud ne mora uvijek smatrati potrebnim da predmet razmotri i temeljem članka 14., iako je stav drukčiji ako je temeljni aspekt predmeta jasna nejednakost u postupanju u pogledu uživanja predmetnog prava (vidi predmet *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 22. listopada 1981., § 67., Serija A br. 45; predmet *Chassagnou i ostali protiv Francuske [VV]*, br. 25088/94, 28331/95 i 28443/95, § 89., ESLJP 1999-III; i predmet *Timishev protiv Rusije*, br. 55762/00 i 55974/00, § 53., ESLJP 2005-XII).

102. Sud smatra da je glavno pitanje u ovom predmetu ono koje se odnosi na djelotvornost istrage o ubojstvu supruga podnositeljice. U tom pogledu Sud je već utvrdio povredu postupovnog aspekta članka 2. Konvencije nakon što je utvrdio različite manjkavosti u istrazi. S obzirom na analizu koju je Sud proveo temeljem tog članka i utvrđenu povredu, Sud smatra da u okolnostima ovog predmeta nije potrebno ispitivati daljnje prigovore iz članka 14. Konvencije (vidi, za usporedbu, predmet *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*, br. 16212/08, § 118., 20. siječnja 2011.).

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

103. Podnositeljica prigovara da nije raspolagala djelotvornim pravnim sredstvom vezano uz navodnu povredu članka 2. Konvencije. Poziva se na članak 13. Konvencije koji propisuje:

"Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu."

A. Dopuštenost

104. Sud smatra da je ovaj prigovor blisko povezan s prigovorom koji se odnosi na postupovni aspekt članka 2. Konvencije, te se stoga mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

105. Podnositeljica tvrdi da nije raspolagala djelotvornim pravnim sredstvom vezano uz njezin prigovor temeljem postupovnog aspekta članka 2. Konvencije, jer nije provedena djelotvorna istraga ubojstva njezina supruga i zato što nije mogla ostvariti naknadu štete u parnici koju je pokrenula protiv države.

106. Vlada, pozivajući se na iste argumente koje navodi vezano uz pitanje iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava, tvrdi da je podnositeljica imala na raspolaganju djelotvorna pravna sredstva, ali da ih je propustila iskoristiti.

2. Ocjena Suda

107. Opseg obveze temeljem članka 13. različit je, ovisno o prirodi prigovora koji podnositelj podnosi temeljem Konvencije. Imajući u vidu temeljnu važnost prava zajamčenih člankom 2. Konvencije, članak 13. zahtijeva, vezano uz postupovni aspekt članka 2., temeljitu i djelotvornu istragu koja može dovesti do utvrđivanja i kažnjavanja osoba odgovornih za oduzimanje života, uključujući djelotvorni pristup istražnom postupku za podnositelja prigovora (usp. predmet *Avsar protiv Turske*, naprijed citirano, § 429., i predmet *Anguelova*, naprijed citirano, § 161.). Sud nadalje ponavlja da su zahtjevi iz članka 13. širi od obveze države ugovornice iz članka 2. na provedbu djelotvorne istrage (vidi predmet *Orhan protiv Turske*, br. 25656/94, § 384., 18. lipnja 2002., ESLJP 2002, i predmet *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, br. 57942/00 i 57945/00, § 183., 24. veljače 2005.).

108. U svjetlu prethodnih utvrđenja Suda u pogledu postupovnog aspekta članka 2. Konvencije, o ovom se prigovoru svakako "može raspravljati" za potrebe članka 13. (vidi predmet *Boyle i Rice protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 27. travnja 1988., Serija A br. 131, § 52.). U skladu s tim, podnositeljica je trebala imati mogućnost korištenja djelotvornih i praktičnih pravnih sredstava koja su mogla dovesti do pronalazanja i kažnjavanja odgovornih osoba i do određivanja naknade štete, za potrebe članka 13.

109. O pitanju djelotvornosti istrage već je bilo riječi u kontekstu članka 2. Konvencije. U svjetlu svojih utvrđenja temeljem članka 2. Konvencije, Sud smatra da nije potrebno ispitivati daljnje prigovore iz članka 13.

Konvencije (vidi predmet *Ramsahai i ostali protiv Nizozemske* [VV], br. 52391/99, § 363., ESLJP 2007-II; predmet *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*, naprijed citirano, § 111.; i predmet *Velkhiyev i ostali protiv Rusije*, br. 34085/06, § 161., 5. srpnja 2011.).

IV. NAVODNA POVREDA ČLANKA 3. KONVENCIJE

110. Podnositeljica također ističe prigovor da joj je smrt supruga prouzročila patnju. Poziva se na članak 3. Konvencije koji glasi kako slijedi:

"Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni."

Dopuštenost

111. U mjeri u kojoj ovaj prigovor ulazi u njegovu nadležnost *ratione temporis*, Sud ponavlja da dok član obitelji "nestale osobe" može tvrditi da je žrtvom postupanja koje je protivno članku 3. (vidi predmet *Kurt protiv Turske*, 25. svibnja 1998., §§ 130.-34., *Izješća* 1998-III), isto se načelo u pravilu ne bi moglo primijeniti na situacije kada je osoba koja je odvedena u pritvor kasnije pronađena mrtva (vidi, primjerice, predmet *Tanli protiv Turske*, br. 26129/95, § 159., ESLJP 2001-III (izvadci)). U takvim slučajevima Sud bi uobičajeno ograničio svoja utvrđenja na članak 2.

112. Sud primjećuje da situacija koja je u srži prigovora temeljem članka 3. prvotno imala značajke slučaja "nestanka". Supruga podnositeljice oteli su dana 15. studenoga 1991. nepoznati muškarci u uniformama. Međutim, njegovo mrtvo tijelo je pronađeno 9. veljače 1992., oko tri mjeseca nakon njegove otmice. Iz toga nužno slijedi da se ono što je u početku bio slučaj "nestanka" treba razmatrati kao slučaj "potvrđene smrti". Imajući u vidu ove okolnosti, Sud nije uvjeren da je u ovom slučaju, unatoč njegovim strašnim okolnostima, podnositeljica trpjela neizvjesnost, bol i uznemirenost koji su karakteristični za specifični fenomen nestanaka (vidi, suprotno tome, predmet *Luluyev i ostali protiv Rusije*, br. 69480/01, § 115., ESLJP 2006-XIII (izvadci)).

113. U takvim okolnostima Sud smatra kako se ne može utvrditi da je patnja podnositeljice dosegla dimenziju i karakter različit od emocionalne uznemirenosti koja se može smatrati neizbježnom za srodnike osobe koja je bila žrtva teške povrede ljudskih prava.

114. Slijedi da je ovaj prigovor očigledno neosnovan i da ga treba odbaciti u skladu s člankom 35. §§ 3. (a) i 4. Konvencije.

V. OSTALE NAVODNE POVREDE

115. Podnositeljica prigovara temeljem članka 6. § 1. Konvencije da su joj nacionalni sudovi, pogrešno utvrđujući da je njezina tužba radi naknade štete podnesena izvan zastarnog roka koji je protekao, uskratili pravo na pristup sudu jer nisu ispitivali osnovanost njezinog tužbenog zahtjeva. Također je istaknula i članak 5. Konvencije vezano uz to da su osobe u uniformama odvele njezinog supruga u studenome 1991. godine.

116. U pogledu prigovora temeljem članka 6. § 1. Konvencije, Sud napominje da je isto pitanje riješeno u predmetu *Bogdanović*, gdje je isti prigovor utvrđen očigledno neosnovanim (vidi predmet *Bogdanović protiv Hrvatske* (odluka), br. 72254/11, 18. ožujka 2014.; i predmet *Orić protiv Hrvatske* (odluka), br. 50203/12, 13. svibnja 2014.). Sud ne vidi nikakav razlog da u ovome predmetu odstupi od ovoga pristupa. Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten temeljem članka 35. § 3. i da ga treba odbaciti temeljem članka 35. § 4. Konvencije.

117. U pogledu prigovora temeljem članka 5. Konvencije, Sud napominje da se on odnosi na događaje iz 1991. i 1992., dok je Konvencija u odnosu na Hrvatsku stupila na snagu 5. studenoga 1997. Iz toga slijedi da su prigovori podnositeljice nespojivi *ratione temporis* s odredbama Konvencije u smislu članka 35. § 3. (a) Konvencije i da ih stoga treba odbaciti na temelju članka 35. § 4.

VI. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

118. Člankom 41. Konvencije propisano je:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

119. Podnositeljica traži 3.000,00 eura (EUR) na ime materijalne štete za troškove nadgrobnog spomenika na grobu njezinog preminulog supruga; i 30.000,00 EUR za nematerijalnu štetu.

120. Vlada smatra da je zahtjev podnositeljice prekomjeran, neosnovan i nepotkrijepljen.

121. Sud ponavlja da mora postojati jasna uzročno-posljedična veza između štete koju podnositelji traže i povrede Konvencije i da ona može, u odgovarajućem slučaju, uključiti naknadu za gubitak zarade. Međutim, u ovom je predmetu Sud utvrdio samo povredu postupovnog aspekta članka 2. Stoga Sud smatra da ne postoji uzročno-posljedična veza između zatražene materijalne štete i utvrđene povrede te odbija zahtjev za materijalnom štetom.

122. S druge strane, uzimajući u obzir sve okolnosti ovoga predmeta, Sud prihvaća da je podnositeljica pretrpjela nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Odlučujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositeljici dosuđuje iznos od 20.000,00 EUR na ime nematerijalne štete, uz sav porez koji bi joj mogao biti zaračunat.

B. Troškovi i izdaci

123. Podnositeljica također traži 1.000,00 EUR za troškove i izdatke nastale pred Sudom i 12.300,00 EUR za troškove i izdatke nastale u parnici u kojoj je tražila naknadu štete vezano uz smrt svojeg supruga.

124. Vlada tvrdi da se zatraženi troškovi i izdaci odnose na domaći postupak koji ni na koji način nije povezan s postupkom pred Sudom i da stoga takav zahtjev treba biti odbačen.

125. U pogledu troškova i izdataka, Sud treba prvo utvrditi jesu li troškovi i izdaci koje je naznačio punomoćnik podnositeljice stvarno nastali i drugo, jesu li bili potrebni (vidi predmet *McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 27. rujna 1995., § 220., Serija A br. 324, i predmet *Fadeyeva protiv Rusije*, br. 55723/00, § 147., ESLJP 2005-IV).

126. U pogledu zahtjeva za naknadu troškova, Sud prihvaća zahtjev podnositeljice za troškove i izdatke nastale pred ovim Sudom i dosuđuje joj 1.000,00 EUR u tu svrhu. Međutim, vezano uz troškove i izdatke nastale pred nacionalnim sudovima u parnici radi naknade štete, Sud napominje da nije utvrđena povreda u odnosu na te postupke i u skladu s tim odbacuje zahtjev za naknadom troškova koji su nastali u tim postupcima.

C. Zatezna kamata

127. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrđuje* da su prigovori vezani uz postupovni aspekt članka 2. i 14., kao i prigovor temeljem članka 13. Konvencije dopušteni, dok je ostatak zahtjeva nedopušten;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 2. Konvencije u njezinom postupovnom aspektu;

3. *Presuđuje* kako nema potrebe ispitati prigovor temeljem članka 14. Konvencije;
4. *Presuđuje* kako nema potrebe ispitati prigovor temeljem članka 13. Konvencije;
5. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane pravomoćna u skladu s člankom 44. § 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan isplate:
 - (i) 20.000,00 EUR (dvadeset tisuća eura), na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve eventualne poreze;
 - (ii) 1.000,00 EUR (jednu tisuću eura) na ime troškova i izdataka, uvećanu za sve poreze koje bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se od protoka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
6. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositeljice za naknadu troškova i izdataka.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 12. lipnja 2014., u skladu s pravilom 77. §§ 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro-Lefèvre
Predsjednica

© Ured zastupnika RH pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana.